

РОЗДІЛ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

CONCEPTUAL PROVISIONS OF RESEARCH TRANSFORMATIONS OF FINANCIAL BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE FINANCIAL SERVICES MARKET

УДК 330.567.2[336.76:004]

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct62-28>

Дубина М.В.

д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Холявко Н.І.

д.е.н., доцент,
професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Попело О.В.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та державної служби
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

Тарасенко А.В.

д.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Національний університет
«Чернігівська політехніка»

**Dubyna Maksym, Kholiavko Nataliia,
Popelo Olha, Tarasenko Artem**
Chernihiv Polytechnic National University

У статті проведено аналіз та поглиблено концептуальні положення щодо дослідження трансформації фінансової поведінки домогосподарств унаслідок впливу цифрових технологій. Зокрема, розглянуто сутність ринку фінансових послуг, основні зміни, які відбуваються у його межах в умовах становлення цифрової економіки. Виокремлено та проаналізовано основні методологічні проблеми пізнання фінансової поведінки домогосподарств, виокремлено два аспекти пізнання моделей такої поведінки: статичний та динамічний, розглянуто їхню сутність. Використання методології процесного підходу дало змогу розробити концепцію методики RCPS для реалізації дослідження впливу диджиталізації на трансформацію поведінки домогосподарств у межах цього ринку. Сутність цієї методики полягає у виокремленні та дослідженні наслідків впливу окремих видів цифрових технологій, які застосовуються сьогодні фінансовими установами під час надання послуг своїм клієнтам, у межах окремих етапів формування моделей зазначеної поведінки. Зокрема, виокремлено та описано зміст таких основних етапів: рефлексія (R – reflection); вибір (C – choice); придбання (P – purchase); обслуговування (S – service).

Ключові слова: фінансова поведінка, фінансова поведінка домогосподарств, цифрова економіка, диджиталізація, методичний підхід.

В статье проведен анализ и углублены концептуальные положения по исследова-

нию трансформации финансового поведения домохозяйств вследствие влияния цифровых технологий. В частности, рассмотрены сущность рынка финансовых услуг, основные изменения, происходящие в его пределах, в условиях становления цифровой экономики. Выделены и проанализированы основные методологические проблемы познания финансового поведения домохозяйств, выделены два аспекта познания моделей такого поведения: статический и динамический, рассмотрена их сущность. Использование методологии процессного подхода позволило разработать концепцию методики RCPS для реализации исследования влияния диджитализации на трансформацию поведения домохозяйств внутри этого рынка. Сущность этой методики состоит в выделении и исследовании последствий влияния отдельных видов цифровых технологий, применяемых сегодня финансовыми учреждениями при предоставлении услуг своим клиентам, в пределах отдельных этапов формирования моделей указанного поведения. В частности, выделено и описано содержание следующих основных этапов: рефлексия (R – reflection); выбор (C – choice); приобретение (P – purchase); сервис (S – service).

Ключевые слова: финансовое поведение, финансовое поведение домохозяйств, цифровая экономика, диджитализация, методический подход.

In modern conditions, the financial services market is actively developing and transforming taking into account the impact of complex information and digital technologies. The active use of such innovations by financial institutions gradually changes the established model of providing services to economic entities, including households. Moreover, the introduction of the outlined technologies affects the model of financial behavior of consumers of banking and non-banking institutions, changes the process of interaction between them and producers of financial services. Accordingly, the outlined situation actualizes the issues of research of such behavior, the features of formation of its modern model in the conditions of digitalization of the financial services market. At the same time, development and study require not only theoretical and applied aspects of ensuring the formation of the optimal model of financial behavior of households, taking into account the impact of digital technologies on financial services, but also methodological ones. Within the article, conceptual provisions for the study of the transformation of financial behavior of households as a result of the impact of digital technologies are analyzed and studied. In particular, the essence of the financial services market, the main changes that occur within it in the context of the digital economy are considered. Methodological problems of the cognition of financial behavior of households are also singled out and analyzed on this basis, two aspects of the cognition of models of such behavior are singled out, namely: static and dynamic; their essence is considered. The use of the methodology of the process approach allowed to develop the concept of the RCPS methodology for the implementation of the study of the digitalization impact on the transformation of household behavior within this market. The essence of this technique is to identify and study the effects of certain types of digital technologies used today by financial institutions in providing services to their customers, within certain stages of forming the models of this behavior. In particular, the content of the following main stages is singled out and described: reflection (R – reflection); choice (C – choice); purchase (P – purchase); service (S – service).

Key words: financial behavior, financial behavior of households, digital economy, digitalization, methodological approach.

Постановка проблеми. Ринок фінансових послуг є середовищем, у якому активно взаємодіють домогосподарства та різні типи фінансових установ, що надають відповідні послуги. Саме

якість таких відносин, наявність довіри між окресленими економічними суб'єктами формують передумови для ефективного розвитку зазначеного ринку, сприяють стабільності його функціонування.

Відповідно, споживачі фінансових послуг є ключовими суб'єктами, які формують попит на фінансові послуги. Такі економічні суб'єкти мають змогу надавати власні фінансові ресурси в розпорядження банківським і небанківським установам; з іншого боку, домогосподарства можуть бути осередком зародження деструкцій, які згодом можуть перейти в панічні настрої цих суб'єктів та стати причинами глибокої фінансової та економічної кризи. Саме тому модель поведінки домогосподарств на ринку фінансових послуг є важливим складником формування передумов для розвитку такого ринку.

У сучасних умовах ринок фінансових послуг активно розвивається і трансформується з урахуванням впливу складних інформаційних та цифрових технологій. Активне використання таких інновацій фінансовими установами поступово змінює усталену модель надання послуг економічним суб'єктам, у тому числі домогосподарствам. Відповідно, упровадження окреслених технологій також впливає на модель фінансової поведінки споживачів послуг банківських і небанківських установ, змінює процес взаємодії між споживачами та виробниками фінансових послуг.

Окреслена ситуація актуалізує питання дослідження такої поведінки, особливостей формування її сучасної моделі в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг. При цьому розроблення та вивчення потребують не лише теоретичні та прикладні аспекти забезпечення формування оптимальної моделі фінансової поведінки домогосподарств з урахуванням впливу цифрових технологій на сферу фінансових послуг, а й методологічні та, відповідно, методичні засади, обґрунтування яких дає змогу поглибити методологічний базис проведення таких досліджень. Саме тому у статті розглянемо концептуальні положення щодо здійснення досліджень трансформаційних процесів у фінансовій поведінці домогосподарств у сучасних умовах диджиталізації ринку фінансових послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Ринок фінансових послуг як об'єкт дослідження сьогодні перебуває у фокусі уваги багатьох науковців, серед яких: Є. Бондаренко, Т. Васильєва, В. Вовк, О. Гонга, О. Дмитрієва, М. Забаштанський, Ю. Коваленко, О. Панченко, О. Петрук, А. Роговий.

У роботах А. Жаворонка, Є. Поліщук, В. Коваленко, І. Школьник та інших науковців вивчаються питання трансформації окресленого ринку в умовах становлення цифрової економіки.

Поглибленню теоретичних положень щодо формування фінансової поведінки домогосподарств присвячено наукові праці таких учених, як: Г. Голуб, В. Дорош, О. Драган, Л. Дудинець, Т. Єфременко, М. Іващенко, М. Касьян, Т. Кізіма, О. Ковтун, В. Леонов, І. Ломачинська, К. Чепель, О. Шаманська, D. Fernandes (2014), Т. Kaiser (2017), J. Lynch (2014), J. Sagi (2014).

Постановка завдання. Метою статті є розроблення концептуальних положень проведення досліджень фінансової поведінки домогосподарств в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ринок фінансових послуг є невід'ємним складником національної економіки. Саме тому такий ринок розвивається у країні відповідно до загальних трендів її економічного розвитку. У статті ринок фінансових послуг розглядатимемо як сукупність економічних відносин, що виникають у процесі реалізації нематеріальної форми результатів взаємодії, яким притаманна споживча вартість, між суб'єктами в процесі задоволення одними учасниками (виробниками) фінансових потреб інших (споживачів) на взаємовигідній основі узгодження їхніх інтересів за власний рахунок, рахунок клієнтів або за рахунок залучених фінансових ресурсів інших суб'єктів відповідно до чинного законодавства з метою отримання прибутку, збереження вартості активів або досягнення соціального ефекту від реалізації такої взаємодії [1, с. 40].

Аналізуючи запропоноване трактування, зауважимо, що окреслений ринок є складною системою, яка поєднує у собі різні ринки фінансових послуг, різних економічних суб'єктів із притаманними їм потребами, мотивами та можливостями. Відповідно, дослідження фінансової поведінки таких суб'єктів у межах ринку фінансових послуг є складним завданням, що зумовлено такими причинами, як:

1) наявність великої кількості фінансових послуг, які не завжди одночасно використовуються економічними суб'єктами;

2) різні типи економічних суб'єктів, які формують попит на фінансові послуги (домогосподарства, суб'єкти підприємницької діяльності різних видів, органи державної та місцевої влади і т. ін.);

3) значна кількість різних фінансових продуктів, які пропонуються клієнтам фінансовими установами;

4) значна кількість різних споживачів фінансових послуг, які відрізняються між собою індивідуальними ознаками;

5) відсутність необхідних консолідованих, деталізованих аналітичних даних щодо поведінки економічних суб'єктів на ринку фінансових послуг.

Проте важливість дослідження особливостей фінансової поведінки економічних суб'єктів, як свідчить історичний досвід, є важливим завданням для розуміння процесів формування попиту, позиції на ринках фінансових послуг, виникнення кризових ситуацій та можливостей їх уникнення. Особливої уваги заслуговують моделі фінансової поведінки саме домогосподарств, які є основними кредиторами, інвесторами національних

економік у переважній більшості розвинутих країн світу.

Загалом фінансова поведінка домогосподарств – сукупність дій, які визначаються прийняттям рішень домогосподарствами щодо управління власними фінансовими ресурсами, їх акумулюванням, збереженням, залученням, використанню. Таке узагальнене трактування сутності цього виду фінансової поведінки зумовлює виникнення низки питань щодо його дослідження, а саме: як досліджувати цей вид поведінки? як можна його формалізувати, описати, конкретизувати? чи взагалі можливо розробити універсальний підхід для опису окремих моделей такої поведінки і загалом що являє собою модель фінансової поведінки домогосподарств? Наявність значної кількості питань методологічного характеру лише підкреслює існування наукового вакууму в питаннях дослідження поведінки економічних суб'єктів на ринках фінансових послуг.

Особливої уваги також заслуговують питання щодо змінності моделей фінансової поведінки домогосподарств у зв'язку з трансформацією середовища, у якому вони здійснюють свою діяльність, функціонують окремі ринки фінансових послуг. Об'єктивність і незмінний характер таких змін також ускладнюють дослідження окресленого типу фінансової поведінки і вимагають урахування при цьому тих тенденцій, результатів інших досліджень, у межах яких вивчаються зазначені трансформації, зміни та їхній вплив на функціонування інших економічних систем.

Сьогодні ринок фінансових послуг функціонує та трансформується в нових умовах цифровізації суспільства. Це зумовлено такими причинами:

- усепроникаючим характером цифрових технологій, які активно розробляються для використання в усіх сферах національної економіки;

- значними перевагами цифрових технологій, які дають змогу значно підвищити якість надання фінансових послуг клієнтами;

- позитивним впливом таких технологій на підвищення ефективності функціонування фінансових установ;

- новими можливостями для клієнтів у сфері здійснення розрахунків, підвищення рівня фінансової інклюзії;

- процесами глобалізації на світових фінансових ринках, наявністю в країні іноземних філій фінансових установ та ін.

Відповідно, унаслідок зміни ринків фінансових послуг модель фінансової поведінки економічних суб'єктів, зокрема домогосподарств, також змінюватиметься. Однак питання, як описати ці зміни, залишається відкритим.

Ураховуючи окреслене, варто зробити декілька узагальнених висновків щодо дослідження моделей фінансової поведінки домогосподарств:

- 1) відсутність сформованих методичних підходів до опису моделей фінансової поведінки домогосподарств;

- 2) відсутність методичних розробок щодо опису трансформації моделей фінансової поведінки домогосподарств;

- 3) відсутність необхідних аналітичних даних для математичного опису моделі фінансової поведінки домогосподарств у певний період;

- 4) необхідність урахування наявності одночасно значної кількості моделей фінансової поведінки домогосподарств різних типів;

- 5) необхідність поєднання різних методів опису моделі фінансової поведінки домогосподарств, у тому числі як описових, так і математичних;

- 6) необхідність використання методів узагальнення даних щодо поведінки домогосподарств на різних ринках фінансових послуг;

- 7) важливість розуміння статичності та динамічності моделі фінансової поведінки домогосподарств та ін.

На наше переконання, важливість розгляду аспектів статичності та динамічності для опису моделей фінансової поведінки домогосподарств є ключовою рисою для уможливлення їх дослідження. Їхня сутність полягає у такому:

- 1) статичність моделі фінансової поведінки домогосподарств – розроблення методичних положень щодо опису моделі фінансової поведінки домогосподарств за заданим критерієм відбору в певний момент часу, що можливо реалізувати у вигляді аналітичної формалізації дій домогосподарств на ринку фінансових послуг;

- 2) динамічність моделі фінансової поведінки домогосподарств – розроблення методичних положень щодо опису моделі фінансової поведінки домогосподарств у змінних умовах функціонування ринків фінансових послуг, діяльності фінансових установ. У цьому разі опис таких змін зазначеного типу поведінки можливо здійснити виключно на основі використання таких методів дослідження: узагальнення, аналізу та синтезу, абстрагування, систематизації та групування та ін.

Отже, ураховуючи важливість дослідження трансформації моделей фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації ринку фінансових послуг, доцільно враховувати насамперед такі аспекти:

- 1) цифрові технології впливають одночасно на діяльність фінансових установ, світогляд їхніх клієнтів;

- 2) вплив цифрових технологій відбувається на різних стадіях прийняття рішення домогосподарствами про використання фінансових послуг;

- 3) цифрові технології мають як об'єктивний характер впливу на всіх економічних суб'єктів, так і можуть цілеспрямовано використовуватися

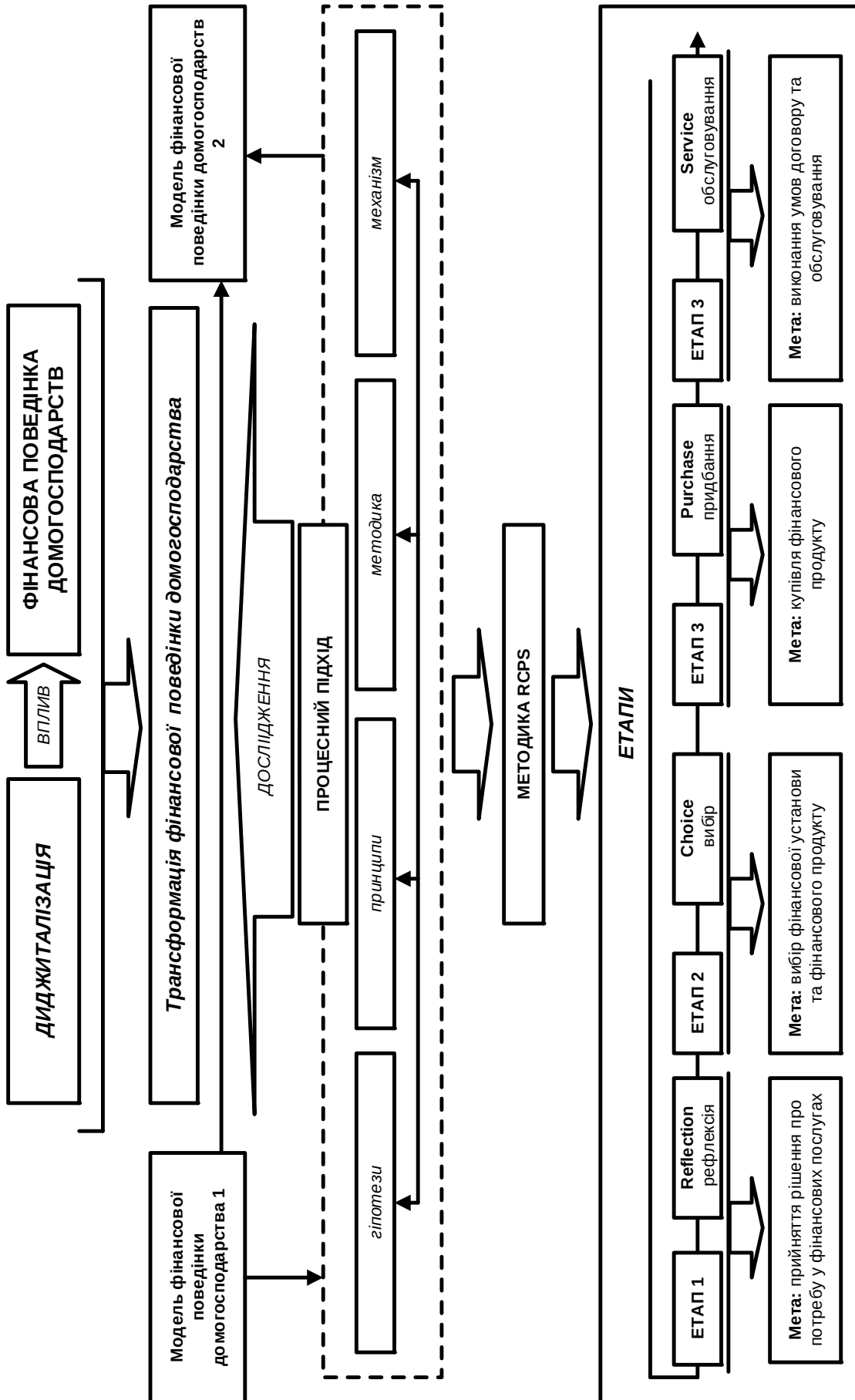
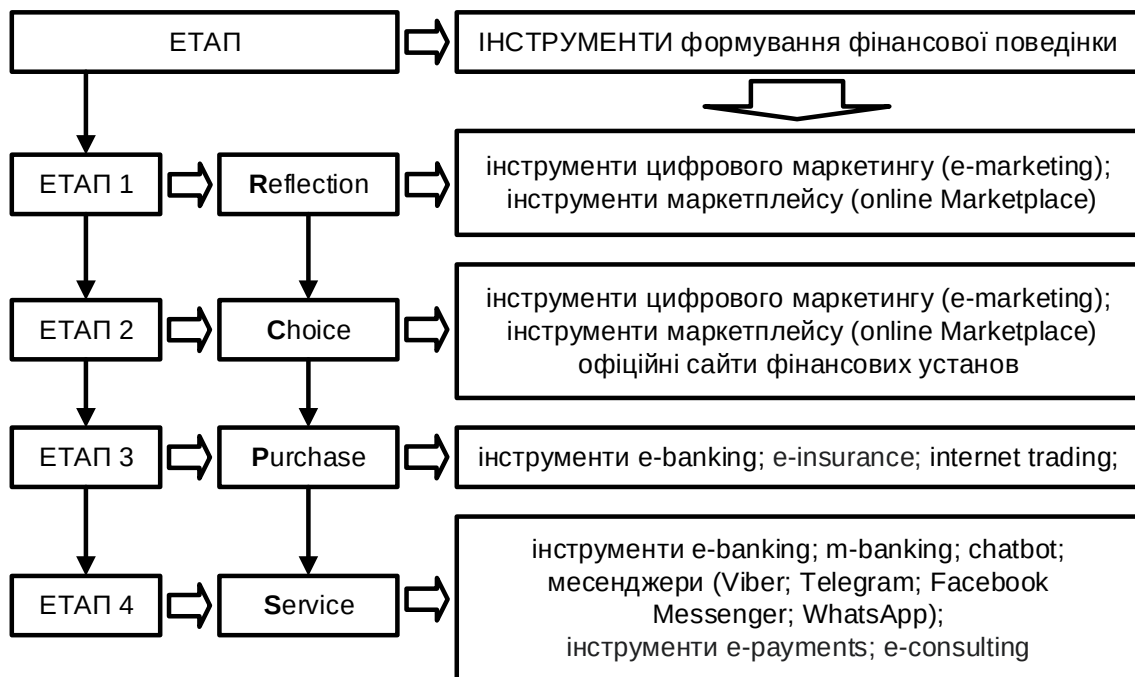

Рис. 1. Застосування процесного підходу до вивчення трансформації фінансової поведінки домогосподарств в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг

Джерело: розроблено авторами за [2–5]

Рис. 2. Особливості впливу цифрових технологій на формування фінансової поведінки домогосподарств

Джерело: розроблено авторами за [6; 7]

фінансовими установами, споживачами фінансових послуг;

4) цифрові технології мають різну спрямованість, сутність та особливості впливу на сферу фінансових послуг.

Ураховуючи окреслене, на нашу думку, найкраще описати зміну моделі фінансової поведінки домогосподарств у нових умовах функціонування банківських та небанківських установ можливо, використовуючи процесний підхід, який полягає у поступовому вивченні змін, які відбуваються на кожному етапі надання фінансових послуг домогосподарствам і зумовлені диджиталізацією сфери фінансових послуг.

На рис. 1 представлено концепцію проведення такого дослідження, яке запропоновано здійснювати на основі використання моделі RCPS.

Отже, надання фінансової послуги є процесом взаємодії між клієнтом та фінансовою установою. Сучасні цифрові технології дають змогу зробити таку взаємодію безособистісною, тобто для отримання відповідних послуг клієнтами не обов'язково відвідувати фінансову установу для спілкування з працівниками банків та інших фінансових посередників.

На нашу думку, окреслений процес взаємодії доцільно розподілити на чотири етапи, унаслідок послідовного виконання яких відбувається взаємозв'язок між фінансовими установами та їхніми клієнтами. В умовах диджиталізації ринку фінансових послуг на кожному етапі вже сьогодні відбуваються зміни, які зумовлені використанням

цифрових технологій. Відповідно, аналіз сутності таких технологій, їхнього впливу на процес прийняття рішень домогосподарствами щодо використання власних фінансових ресурсів дає змогу зрозуміти основні зміни у взаємодії банківських, небанківських посередників та їхніх клієнтів. Також при цьому можна зробити висновки щодо особливостей формування попиту на окремі види фінансових продуктів та частково описати трансформацію моделі фінансової поведінки домогосподарств, особливо в частині надання їм відповідних послуг.

Таким чином, як свідчать дані рис. 1, до окреслених чотирьох етапів було віднесено такі:

1. *Рефлексія (Reflection)* – етап обмірковування домогосподарствами доцільності використання фінансових послуг, необхідність придбання фінансових продуктів. Саме у цей момент відбувається зародження моделі фінансової поведінки домогосподарств під час прийняття позитивного рішення щодо використання фінансових послуг. Прийняття таких рішень зумовлюється значною кількістю чинників. Проте впливати на цей етап цілком можливо, що фінансові установи активно й здійснюють сьогодні, використовуючи весь спектр маркетингових засобів для продажу власних фінансових продуктів, поліпшення рівня обслуговування тощо.

2. *Вибір (Choice)* – етап вибору фінансової установи, з якою майбутній споживач фінансових послуг має намір співпрацювати. Також наступним у цьому етапі є вибір відповідних фінансових продуктів, які цікавлять споживача. Звичайно,

вибір фінансової установи є складним завданням, якщо підходити до його вирішення усвідомлено. Також такий вибір залежить від видів фінансових послуг, які хоче придбати клієнт. При цьому можливо порівнювати між собою фінансові продукти від різних фінансових установ, умови обслуговування.

3. *Придбання (Purchase)* – етап купівлі конкретного фінансового продукту або продуктів у фінансовій установі. На цьому етапі модель фінансової поведінки набуває більш конкретного змісту, оскільки стають зрозумілими окремі складники такої моделі: вид фінансової послуги, тип фінансової установи, вартість коштів, які передаються клієнтом або запозичуються. Таким чином, саме після етапу придбання можливо більш чітко формалізувати модель фінансової поведінки домогосподарств, урахувавши вже отримані аналітичні дані про відповідні операції.

4. *Обслуговування (Service)* – етап взаємодії між фінансовими установами та їхніми клієнтами, який триває протягом терміну угоди на обслуговування, яку підписують клієнт та фінансова установа на етапі придбання фінансового продукту. Саме на цьому етапі клієнти мають здатність оцінити якість надання фінансових послуг банківськими й небанківськими фінансовими установами, оскільки цей етап є найбільш тривалим серед усіх і загалом може тривати роками.

Отже, використовуючи методи узагальнення, аналізу, синтезу на кожному етапі формування фінансової поведінки домогосподарств, можливо частково описати основні тренди у створенні моделей такої поведінки, її зміну внаслідок впливу окремих чинників. З урахуванням цього також можна описати, як використання сучасних цифрових технологій впливає на взаємодію домогосподарств і фінансових установ, процес прийняття рішень про використання фінансових послуг або відмову від них. На рис. 2 відображено відповідну інформацію.

Таким чином, аналізуючи дані рис. 2, можемо констатувати, що сформована методика RCPS дає змогу встановити базові тренди трансформації фінансової поведінки домогосподарств в умовах цифровізації ринку фінансових послуг. Використання такої методики дає змогу поетапно розкрити основні зміни, які відбуваються в межах такого ринку й як вони призводять до зміни традиційних принципів взаємодії фінансових установ та їхніх клієнтів.

Висновки з проведеного дослідження.

Отже, у статті поглиблено концептуальні положення проведення досліджень фінансової поведінки домогосподарств в умовах диджиталізації ринку фінансових послуг. На основі використання методологічного інструментарію процесного підходу розроблено концепцію методики RCPS для

реалізації дослідження впливу диджиталізації на трансформацію поведінки домогосподарств у межах цього ринку. Сутність запропонованої концепції полягає у виокремленні та дослідженні наслідків впливу окремих видів цифрових технологій, які застосовуються сьогодні фінансовими установами під час надання послуг своїм клієнтам, у межах окремих етапів формування моделі зазначеної поведінки. Зокрема, виокремлено та описано зміст таких основних етапів: 1) рефлексія (R – reflection) – обмірковування необхідності використання фінансових послуг; 2) вибір (C – choice) – вибір фінансової установи та фінансових продуктів; 3) придбання (P – purchase) – підписання договору щодо отримання фінансової послуги; 4) обслуговування (S – service) – взаємодія з фінансовими установами протягом усього періоду дії договору. Використання такої методики дає змогу системно та структуровано описати процес трансформації фінансової поведінки різних типів домогосподарств, видів фінансових послуг, які ними споживаються, та конкретизувати сучасні цифрові технології, котрі потенційно здійснюють вплив на формування такої поведінки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дубина М.В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 668 с.
2. Іващенко М.В. Мотиви фінансової поведінки домогосподарств та вплив неекономічних чинників та її характер. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2010. № 4. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2010_4/Ivaschenko_410.htm.
3. Косточка О.О. Фінансова поведінка домогосподарств України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 11. С. 698–701.
4. Sudindra V.R. Financial Behaviour and Decision-Making. 8 IJCRT. 2018. Vol. 6. Issue 1. P. 1426–1435.
5. Дудинець Л.А., Голуб Г.Г. Фінансова поведінка домогосподарств та її детермінанти. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Вип. 2. С. 42–47.
6. Dubyna M., Zhavoronok A., Kudlaieva N., Lopashchuk I. Transformation of household credit behavior in the conditions of digitalization of the financial services market. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. Vol. 14(1). P. 97–102.
7. Kholiavko N., Popelo O., Dubyna M., Panchenko O., Tarasenko A., Kozlianchenko O. Criteria for the description of the financial behavior model of households in the digitalization conditions. *Laplace em Revista (International)*. 2021. Vol. 7. № 3B. P. 57–67.

REFERENCES:

1. Dubyna M.V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi formuvannia instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka* [The mechanism

of development of the market of financial services on the basis of formation of institute of trust: theory, methodology, practice]. Chernihiv: ChNTU, 668 p. (in Ukrainian)

2. Ivashchenko M.V. (2010) Motyvy finansovoi povedinky domohospodarstv ta vplyv neekonomichnykh chynnykiv ta yii kharakter [Motives of financial behavior of households and the impact of non-economic factors and its nature]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi: zb. nauk. pr. Instytutu ekonomiky ta menedzhmentu Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu*, no. 4. Available at: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2010_4/Ivaschenko_410.htm (accessed 21 September 2021)

3. Kostochka O.O. (2016) Finansova povedinka domohospodarstv Ukrainy [Financial behavior of households in Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 698–701. (in Ukrainian)

4. Sudindra V.R. (2018) Financial Behaviour and Decision-Making. *IJCRT*, vol. 6, is. 1, pp. 1426–1435.

5. Dudynets L.A., Holub H.H. (2019) Finansova povedinka domohospodarstv ta yii determinanty [Financial behavior of households and its determinants]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 2, pp. 42–47. (in Ukrainian)

6. Dubyna M., Zhavoronok A., Kudlaieva N., Lopashchuk I. (2021) Transformation of household credit behavior in the conditions of digitalization of the financial services market. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*, vol. 14(1), pp. 97–102.

7. Kholiavko N., Popelo O., Dubyna M., Panchenko O., Tarasenko A., & Kozlianchenko O. (2021) Criteria for the description of the financial behavior model of households in the digitalization conditions. *Laplace em Revista (International)*, vol. 7, no. 3B, pp. 57–67.